

230509 liturgische beweging

In de jaren tussen de twee wereldoorlogen kwam in de Nederlandse Hervormde Kerk (NHK) een beweging op gang, die de benaming Liturgische Beweging kreeg. De pioniers zijn de Haagse ethische predikanten J.H. Gerritsen en W. H. Creutzberg, gevolgd door de Groninger hoogleraar prof. Gerardus van der Leeuw. Deze mannen grepen voor hun visie terug op de tradities van vóór de reformatie.

Ds H.W. Creutzberg: geïnspireerd door de Anglicaanse Kerk ging hij uit van een gelijkstelling van Woord en sacrament. De kerk diende te worden gebouwd in een kruisvorm, zodanig dat de kerkganger zich vanaf de westzijde kon richten op het liturgisch centrum in het oosten. Hierin diende de Avondmaalstafel te worden gesitueerd, waarbij de kansel aan de zijkant werd opgesteld. De doopvont en de lezeraars dienden aan weerszijden van de Avondmaalstafel te worden opgesteld. Het koor (de apsis) van de kerk diende tevens de plaats te zijn voor de opstelling van het kerkkoor en – zo mogelijk – van de speeltafel van het orgel. De eerste kerk in deze vorm is de Nieuwe kerk in IJmuiden gebouwd in 1911. Dr. Gerardus van der Leeuw schrijft in zijn boek Liturgiek uit 1940 de voor hem ideale kerkinrichting. Het sluit aan bij Creutzberg. De Avondmaalstafel moet goed zichtbaar zijn en moet daarop op een hoger podium geplaatst worden. Van der Leeuw vond een kerktoeren met kerkklokken van belang. Hij vond ook dat de klokken, de doopvont, de avondmaalstafel en het orgel gewijd dienden te worden. Beelden en schilderijen in de vorm van gebrandschilderde ramen, mits zij werken van waarachtige aanbidding en schoonheid waren, konden niet worden gemist. Opponent van van der Leeuw is dr. Oepke Noordmans die de Woordverkondiging als het hart van de eredienst beschouwt.

dr. Gerardus van der Leeuw
de voorman na Creutzveld c.s.

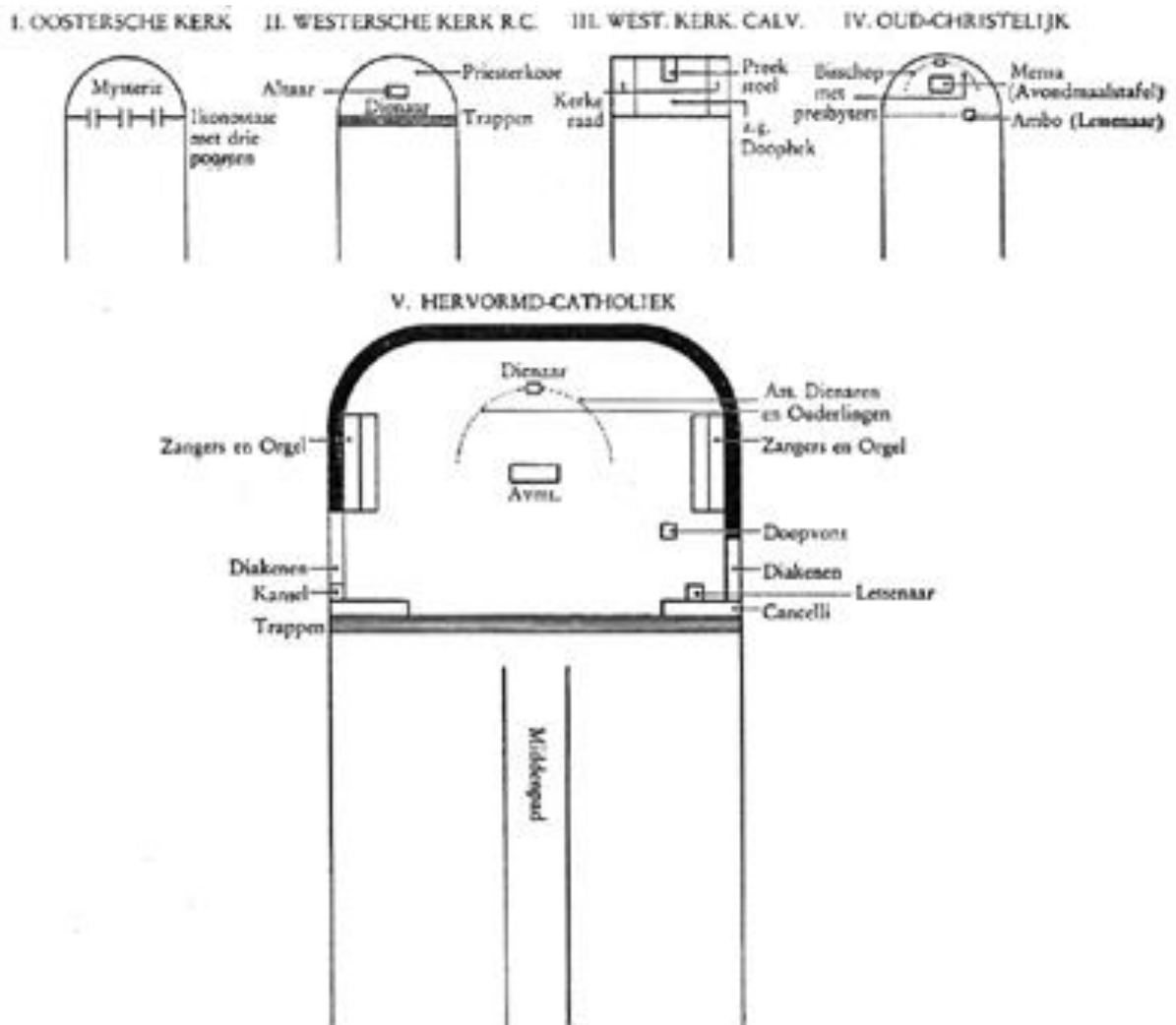

dr. Oepke Noordmans
opponent want de preekstoel centraal

In de jaren '20 en '30 is er een hele discussie over kerkbouw en -inrichting. Daar wordt bepaald dat met instemming van de Liturgische kring en de Vereniging Kerkopbouw de volgende eisen dienden te worden gesteld:

- Voldoen aan de eisen van schoonheid omdat de kerk het Huis des Heren is en de gemeente hier samenkomt om Hem te aanbidden
- Een behaaglijke indruk maken en een plaats te zijn waar de gemeente gedurende de godsdienstoefening gaarne vertoeft
- Geschikt zijn wat betreft inrichting en akoestiek

De van der Leeuw plattegrond met daarbij de kerkvormen waaraan hij zijn ideeën ontleend heeft.

De theoloog Oepke Noordmans (1871-1956) verzette zich tegen de centrale plaats van de avondmaaltafel. Voor hem bleef de kansel het centrale punt in de eredienst en was ook een gedeelde plek met de avondmaaltafel niet bespreekbaar. Hij deelt wel Van der Leeuw's voorkeur voor een lengte-oriëntatie. In 1943 verschijnt zijn boek Liturgie. De visie van Noordmans krijgt concrete navolging in de kerken van Groenekan en Bolnes, gebouwd in respectievelijk 1952 en 1958. Beide kerken zijn in de lengterichting georiënteerd en hebben de kansel als centraal focuspunt. In Bolnes ontbreekt zelfs een vaste avondmaaltafel.

- **Ds. P. Blaauw** was een begaafde predikant die tussen 1922 en 1933 op allerlei gebied initiatieven heeft genomen die bepalend zijn geworden voor de ontwikkeling van onze kerk in Eerbeek. Hij was de drijvende kracht achter de bouw van de huidige Kruiskerk die op zondag 25 januari 1931 werd ingewijd.

Op aanwijzingen en naar ideeën van Ds. P. Blaauw ontwierp architect **Herman van der Kloot Meijburg** (1875-1961) de Kruiskerk die in 1931 werd opgeleverd. Herman van der Kloot Meijburg was een vermaarde Nederlands architect. Tal van kerken waaronder veel dorpskerken, maar ook de Nieuwe Kerk in Delft zijn door hem gerestaureerd.

Dr. Pieter Blaauw (1878-1944), predikant te Eerbeek, initiator van de herbouw van de Kruiskerk naar liturgische principes.

Na vele vergaderingen en een intensieve geldwervingsactie van Blaauw, die het reusachtige bedrag van 40.000 gulden ophaalde, besloten kerkvoogden en notabelen de oude kerk af te breken en de nieuwe kerk aan te besteden. De gerestaureerde toren bleef staan. De laatste dienst in de oude kerk vond plaats op zondag 25 mei 1930, waarna op 26 juli 1930 op liturgische wijze de eerste steenlegging plaatsvond. De nieuwbouw verliep vlot en reeds op zondag 25 januari 1931 werd de nieuwe kerk in aanwezigheid van 700 belangstellenden in gebruik genomen. Met de wijdingsformule die in de Liturgische Kring was ontwikkeld, werden kerkgebouw, doopvont, preekstoel en Avondmaalstafel ingewijd. De kerk kreeg een lengte van 21 meter en een breedte van 14 meter en was gebouwd in een spitsboogvorm. Met gebruikmaking van de oude stenen van de vorige kerk.

In 2008 en 2009 is de kerk gerenoveerd en u ziet het resultaat dat toen beoogd en bereikt is met handhaving van de principes van de liturgische beweging.

Marcel Barnard zegt dat de Liturgische beweging voorbij is en dat er een veelkleurigheid aan vormen is ontstaan. Je zoekt op veel plaatsen allerlei facetten terug van wat de Liturgische beweging destijds beoogde.

De Kruiskerk is nu 90 jaar oud!

Boeken

De kerk is wat ze viert: 100 jaar liturgische kring

Kerkruimtenbelevén.pdf

Kerkinterieurs in Nederland (Nieuwe kerk in IJmuiden)